

LLUNA PATRIÓTICA MALLORQUINA.

SURT ES DIAS QUE ASSEÑALA ES PRONÓSTIC,
Ó QUÁNT ME PASSARÁ PER ES CÁP.

DIUMÉNJA DIA 28. MÁRS 1813.

DEVOT AUDITORI.

Preguntánt , preguntánt van à Roma. Preguntáu , que jó sé ahont se colga el dimóni y tot.

¿Perque te dius Lluna?

Més m'estím esser com alló que pintan à n'es péus de la Puríssima , que com sa peaña de sant Miquèl. A vegadas dèim *fosca d' áuba* ; y may he sentít dir *fosca de lluna*. *Lucifér* en llatí , y *Aurora* en castellá son noms de illum. *Lucifér* té bon nom y es príncep de sas ténebras. Sería princèsa , si fos famèlla.

¿Qui ets tu?

Ni som capellá , ni fráre , ni casát , ni ciutedá. Som fadrinót de mála mort , fadrí per la gracia de Deu , pagés per naturalèsa y patriótic per gust y per obligació. Escoltáume y sabréu si som mallorquí ò forastér. Som en Baladreriángo Llunas. Vataquí nom y llinátje , y ningú tendrá mal de ventre , si vol saber qui som.

¿Que tens llunas?

Deu mos ha fet à tots , y à n'es geperút de sas Terèsas , (al cèl sia éll). ¿Volèn que sia lóco? Guápo, idó dexáume dir la veritat. Aquést privilègi el tenim es lócos , y jó no tenc altra péna sino de veurer que vuy en dia ets ásas y tot hey tornan. Es que el temps ha mudát. Suplié per caritat que no hem ferméu; fermáu aquèlla que es loca y furiosa. Jó fas riurer ; y no fas mal à ningú. ¿Quin mal es que un fásse mal à un no nigu?

¿Ahon és es privilègi d'es lócos per dir la veritat?

Cercáulo à s'arxiu en que se guárda s'escriptúra de com es Veneciáns comensáren à ser señòrs del mar Adriatic, ò sa donació que Constantino féu à l'iglèsia de Roma , ò

també sa Lley Sállica qui no volía faméllas demúnt es tró-
no de Fráncé.

¿Cóm hem de trêurer es francésos d'España?

Agúd y no rigas, ára vá bó, axó es tirár à ferir. Fent aquésta pregunta oportuna y també importunamént à n'es qui móuan cássas qui dórmén. Manjém primér, y després já s'escurarán es pláts. ¿A ne que surt trêurer es fregáy, quant encara dinám? Enviém es vicis en hóra mala, dexém médrar sas virtúts, y confiém en Deu senza fer es traydór de sa nostra part. Fóra vicis es com qui dir fóra francésos. Si teniu formatja... ¿cóm no voléu ratas? Si veuan que som bons, fugirán corréns per no estar en nóltros. Sa pinta trêu es pois, quant es cabéys están aclaríts. Aclariguém sas nostras conciencias. Es qui van de balls no enirán à Cartóxa ni à la Trapa per romandréy.

EXÉMPLE.

Un feya moltas manádas parlánt cuantra frares devant cèrtas persónas. Una d'ellas en qui cómpetian sa virtud y s'agudésa el dexá dir, y en duas preguntas el vá tayár, ó el dexá sec y en es siti. ¿Que de vegadas si veuan! Primé-li demaná, ¿si cercánt pá ó llimosna es frares, vuyas no vuyas, Phey treyan de pótas?... Digué que no. Itém digué es primér, ¿quant captán las ánimas, li pósan una bayoneta en es pit, perque Vóssa Mercé don un dóbbé?... Calláva, y repetint aquéll sa pregunta, s'áltre hagué de respóndrer que no. ¿Idó? replicá s'áltre, es donar es voluntari, es deurer es per fórsa. No don res à n'es frares, emperó dexlos estar. ¿Trêurer es frares? treguém es francésos, y sinó à Vóssa Mercé li treuran es dinérs, sa dóna y ets infánts. ¿Quina ganancia tengué el rey de trêurer algúns relligiósos? ¿Li vá bastá per pagar quant pagáva? ¿no so no dugué el dimóni? Si un no fá caritat que hen ténga à lo ménos, 1813.

SABIDURÍA.

Coménsa p'es temór de Deu; y ets impíos diuan que no hey há Deu per no tenir temór. Ab tot axó vos volén fer dóctes en quatre dias. ¡Ignoránts! Si no entráu per sa porta à la casa de la Sabiduria ¿per hon hey entraréu? ¿Per dalt sa tauláda? Axó es de lláeres y héy ha perill

de pegar un esclát grós. ¿Quina sabiduria hey pot haver
 sensa principis? ¿Y sensa aplicació? Si voléu tocar l'ór-
 ga, es dits han de créixer demunt sas tégglas; sió sempre
 seréu tamborérs. En haver de baratár res, dexáu fer es
 mul, y desfeyvos de s'asa. Val mes una miqueta de fe
 que una somáda de mon ò de política qui no es fina: un
 forc de róba, ò d'es vestít de gracia, no té préu. ¿Quin
 gréx vos fará una carretáda de sindrias! Péras cuydáto,
 no vuyéu peras. No siéu cóm en Pé a Catorse.

PROPÓSIT CARABÁSSA.

L'eternidát es cá nóstra, som fills de la Ig'ésia, y
 quant arribarém à l'hóra de la mort, ¿que mos dirá sa
 nostra bona mare, si ets inimics de Deu y de la pátria
 mos han donát entenént figas per llantérnas? Qui brevét-
 ja de patriótic es com un qui se glória de ser bó, qui
 pèrd sa virtút, axí com aquell se fá sospitós, si sas óbras
 no el defénsan. Si no tenian pó de sas costéllas, dirían
 alguns *nóltros som francésos*; emperó no esperéu que élls
 heu digan per creurèu. ¿Que es de millór es manná del
 cèl que es malóns d'Egypte! ¿Té res que veurer sa sa-
 biduria del mon en sa lley de Deu? Mentres hey ha vida,
 hey ha esperánza. Si sa pèrd sa fe, hem volát es viáije,
 y mos ne podém anár à fregir óus de llóca.

¿No val molt un bon estil quant un ha de parlár?

Tot lo bó es bó. Ara diguesmè ¿quin estil te agrada-
 ria mes, un sublime ab que te demanássen dóbbés, ò un
 bax ab que te n'oferrissen? Volrrías que te penjássen p'
 es còll, ò p'es péus ab una córda de fil de or? Tu alábas
 es dogál qui servex per aufegárte. Mira si ets agút.

¿No es una gran finúra sa d'es qui enoménan *hypócritas*
 es frares per ferlós avorrir à n'el póbble?

Si, es cuantrabandistas també deyan: ò tu, que hem
 compras un póc de juevèrt? Volían dir, si enava de ta-
 bác. Ets atlòts à vegadas jogan à tira amólla. Sempre se-
 rá famós en Peruán Castañóla, qui si l'enviavan à dur fi-
 gas, compráva fil; si rém, duya néu, y un frare li digué,
 dúm un sou de formátja per quant seré en es refetó, y en
 es refetò devant tothóm se li duguéran à n'es pobre frare
 dotse manadas d'ensiam bestial, ò de ferratja. Contraban-

4
distas, atlóts y Peruán son méstres de semblants batxilleries. ¿ Com no ha de ser fina sa seua grosseria?

¿ *Que vol dir lliberal?*

Generós, bisárro, qui fa bé à tothóm encara que no téngan molta necessitat. Ni ha de ser pródig ni aváro. Vuy en dia per España prenan aquest nom aquells qui ja no pensan axí com ets hómo prudent d'en temps passát, sino que se imaginan que tenan un secrét per sabrer molt estudiant póc. Per ells nigún hómo es il-lustrát, nigúna ténra es sa seua pátria, nigúna lley te mes fórsa, que sa fórsa d'es qui la vol fer observár. Ahont se vuya son de casa com es forreyát, ni están lligáts ab aquesta nació ò ab aquella; sino que están en là com sa jàya Miquêla. *Axó es sa teua pátria = élla te ha donát el ser = la has de estimar perque te ha posát en el mon = primer has de de morir que consentir que élla sia esclava = tot axó son burresas d'en temps passát. Si sa nóstra ténra mos tira, si sa lley de Deu mos obliga, si no més volèm lo que es conforme à sa relligiò y à sa rahò, som servíls, ò tením uns sers vlls. Mal vinàgre à qui Deu vené, ¿ idó perque no enàu à France ò à infèrn? ¿ qui vos atúra? Póbble, míra que no hey van, perque t'hi volen dur. Se diuan *filosófs*, no com Pitàgoras qui cercáva sa veritat, quant ells s'estíman mes cercàr que trobàr. Y son *esperíts fórts* perque senza tenir fórsa no podrían pégar à la Iglesia, ni à n'es tróno, y senza esser *esperíts* no podrían tampoc esser *dimónis boyets* de bon de veras. A Mallórca deim *lliberals* à n'es qui *persequèxan* ò *prosequèxan abusos*, y cercànt vots, no feyan càs de donàr mitja pessèta. Encara que axó sia cuantra sa Constitució, élls y los séus heu pòden fer, perque nigú la cita tant com los séus y élls.*

¿ *Que vol dir tornar à sucár ets áis sobre es servíls y lliberals?*

Parlárne molts de pics, quant un veu que los sab greu. Emperó sa fam gosa à n'es jèurer. Es precís y n'hem de parlàr. Si los sab greu, que s'estíren es lléu. Es bé comú prevalex à n'es particular. Es matéxos *lliberals* están empagaíts de aquest nom, si los ho diuan devànt sa gent; y *es servíls* están tots gojòsos quant los ho diuan, com se

5 346,
ven en Santa Agueda, perque en es primers sigles de la Iglesia es gentils enomenàvan axí à n'es bons Cristiáns. *Lliberal* vol dir un qui no fá càs de res, qui en no ser sa caritat à un pòbre, sa llimosna à un frare, ò es déumas à la Iglesia, no pláñ res; ántes be no fa cas de dar sa família à Napoladròn, sa pàtria à n'es francésos, ni s'ánima à n'el dimòni. Axó es lliberalidat. *Servil* es un sirvént de Deu, ben antes que aquest servir es reynàr. *Servils* son es qui havent fet cosas grans, no escàynan com sa gallina qui ha fet s'ou, y s'ou no val tant com s'ordi que s'ha menját; sino que diuan, *servi inutiles sumus*, no som bons à res, perque si hey ha res de bó tot es de Deu. Y de *servils* mos gloriám perque el pàpa se firma *servus servorum Dei*, criat dels qui servexan à Deu. Sant Gregòri Màgno Romá y Benedictino, gran sant en sas virtúts, gran doctòr en sa ploma, gran pàpa en sa conducta, gran apóstol en so zèl de sa conversió d'ets Inglèsos y en tot gran, fonc es primèr qui se declará à éll, y mos doná aquest nom de *servénts* ó *servils*, comensànt sas càrtas ab so *servus servorum*, y tots es Pàpas han seguit. Juan de Junadòr patriarca de Constantinóbbles s'atreví à enomenàrse *Bisbe universal de la Iglésia*; y Sant Gregòri lo humiliá en so nom que prengué. Nòltros humiliarém es *lliberals*, diéntmos *servils* per glória, axí com mos ho diuan per bêfa.

¿A quál convé mes, composició màgre ò sentència grássa?

Val mes un sàyo mal tayat que romàndre sensa ròba. Dos pajesos enàren à ciutat per una causa, y un ára; s'altre suàra, sensa sabrer res, acudíren à un matèx procuradòr. Ni Hércules y tot, las pot haver en dos, qui estàn enqueràts en tornàrsen, un en camièta y s'altre sensa camia. Aquell procurador qui sabía tréurer de dins es tintér, no sols dinàr y sopàr, mes també calsàr y vestír, prengué sa ploma, vá fer un billét, y el doná à n'es qui derer li havia parlát, à fi de que lo entregás à un altre de sa confraria de S. Tomàs de Vilanova. ¡Pobre Sant! ¡De quina gent es patrò! axí matèx ni ha de bons y honràts. S'enàva es pajés à cercar aquell altre ràya-nàssos, se axoblidá d'es nóm, pensá que estava escrit à sa carta de Urías,

la feu lletgir apòsta, y aquell lletgi: *Ploma aquest; jò jò plomaré s' altre.* Quant aquell qui no éra mala ploma senti: *plomè y plomaré,* al punt enà à cercar s' altre, el trobà à s' hostal, li contà es càs, y determinàren tots dos de plomar à qui volfa arrepassar sas seuas plomas. Beguéran una quarta de vi, sen enàren à la vila, acudíren à n'es Rector y havent cridat aquest, dos hòmos entesos, los desenquimeràren, tot romangué pla y igual, y encara ara pòden esperar os es qui acostuman viurer dins es clòt de Cort. Pajesos, qui perdéu tantas dietas enant y venint de ciutat, qui à s'ivèrn agafau pops sensa veurer la mar, qui treballau com à pèrros per mantenir una gent qui viu d'es vòstros desbarats, ¿no tendrà mes conciència un Rector ó un parey de hòmos entesos, que miuja dotzèna de gent de ploma? Heu dig perque sièu devòts de Sant Pau, y dexau enar sa *guèrra* qui no es *santa* que jò haja trobat à n'es pronóstic, ni tampòc he lletgit may *sant plèt.* Benaventurats es pacífics, diu Cristo. No vos enéu cuànta uns ab altres y teniu tota sa rabia cuànta es francesos, diuan sas Corts.

¿De quin módo se cura es mal de caxál?

Tayant es coll en redó. Axí se cura infal·liblemént es mal de bàrras, perque ja no fan mal pus, ni sas genivas, ni dents, ni claus, ni caxáls. Vaya, digué un rustic, dalhí es dit, veyès si mosséga, dún de fréscas. Idó no t'hen rígas, replic jò. ¿No mos trobàm il·lustrats? ¿Y que mos han enseñat es dòctes lliberals? Alguns abúsan de sas rëndas de la Iglésia: *èrgo fora rëndas: hey ha alguns fràres inútils: èrgo fóra fràres: ve nòtan algúnas supersticions en sos pòbbles qui ténan relligió: èrgo fóra sa relligió de tots es pòbbles.* Digàume malas tèstas, ¿no es axó, com qui dir: ¿tè un mal de caxál: *èrgo fóra coll?* ¿axó es filosofia? Apreniu *Llògica. Logica est necessària ad alias scientias acquirendas.* ¡Vòltros il·lustrats!... Benèits, *árris, burris, trancátis tafárris.*

¿Qui fone càusa de sa pau y concórdia de tota España, quant per mort de Don Martí rey de Aragó, vá esser coronat lo infánt de Castilla Don Fernándo es Católic?

Dos cartúxos, Don Bonifácio, germá de Sant Vicéns Ferrer, y frà Francisco Arànda. Aquèts jutjes y árbitres

desempeñaren un assumto de tanta importància en finura, en so majòr acèrt, y en tot aplàuso del réyne. Isabel y Fernàndo foren es primers qui s'enomenàren *réys d'Espa- ña*, y es primer cuydado que tenguèren fonc de s'aument de sa religió catòlica. A n'aquest fi l'añ 1478. establiren es Tribunal de la Inquisició, y es primer INQUISIDÓR GENERAL en Castilla fonc Fr. Tomàs de Torquemada confes- sòr dels dos. Alèrta, Målas-tèstas, jò dig lo que se féu y no lo que s'ha de fér. Es qui comandan farán lo que vol- rán, si Deu ho vól. Quant aquèst fràre Dominico, tot ho podia manetjar, se uniren à sa coròna de Castilla, sa de Aragó, Catalúña, Mallórca, Menórca, Iviza, Sicília, el Rosselló y Cerdània. El rey enàva segons Deu, y Deu enàva ajúda à n'el rey. (Deu... Rey... Målas-Tèstas, ¿que vos agràdan de pòcl!) Éll va conquistàr à Velés y Mála- ga, éll goñá Granàda qui éra de Móros havia mes de set sigles, éll va esvahír tota la Morisma lo añ 1492. éll va tréurer d'España à n'es qui havían martiritzát al Sant Nin de la Guàrdia, perque es dòbbés no li tapávan la vista com volían es mals polítics; emperò en so fràre tenían mal ós que rouegár. Fins aqui no hem parlát sino de tres frá- res qui valían mes que tres mil milions de milions de dot- senas de *lliberals*. Alexándro IV. renová es titol de *Cató- lics* á n'es nòstros réis; y Sixto IV. per sa victòria de Granàda ená ab cárro triunfál á sa iglesia de S. Jáume que tènán á Roma els españòls.

Perque aquèst Fernàndo poguès veurer mes dilatáda sa fe catòlica que dins España ja havia fét netetjar, Deu volgné que en tèmps seu se descobríssan sas Indias occi- dentáls diu Trajàno Bocalini cavallèr italiá. Mes felicitát deu España á sa Religió que á sa política. Bona política tenguèran en sa séua elecció es dos Cartúxos. ¿Y que di- rèm d'es Dominico? Si no fos per éll tampòc España sería tan celebráda ára, ni mos veuríam sino escláus d'es tiráno. ¿Que no heu creus, lliberal? Véshò á cercar. Fernàndo fonc mes ditxòs que lo emperadòr Honòrio.

¿Que vá fér aquèst Honòrio?

Enseñá una política que haurían de aprènder alguns missèrs de solèy. Si es bárbaros li movían guèrra, éll ne

movia á n'ets herétjas. ¿Cóm? ¿perque distrèurer y no aplegár sas nóstras armas? dirían es polítics. ¿Mos hán sitiáts gòdos y húnnos, y enviár trópas á África cuántra es donatistas? Mes tóst aplacárlos quánt élls volguéssen peleár. Se hán de venjár sas injurias de sa relligiò; però primer se hán de assegurar els interéssos de sa república; si aquésta cáu, ¿cóm se pòt sustentár aquélla? Emperó Honório tengué de la séua part es Deu dels exêrcits, matá doscénts mil godos y hunnos qui estávan en es mándo de Radagáso, dins un aã matá també á Alaríco, Constantino, Constánt, Máximo, Jovíno, Sebastia y Sáro, y áltres tirános qui s'éran giráts cuántra l'Impèri, finalmènt arribá á correr aquésta ven: Déu y Honório fan á mitjas, un destruèx ets inimícs de s'áltre.

Es ver que arribá á ser vensút d'es bárbaros y saquetjáren á Roma. ¿Perque? ¿ò quant? Quant permeté gentils y herétjas, quant tol-lerá sêctas y relligiòns diferénts. Aquèstas inficionáren á molts de Románs, després los ven-céran es godos, y fonc una desdítja qui obligá á dir á S. Geróni: *es nóstros pecáts donan fórsa á n'es bárbaros*. No val dir, replicará còlca mal estadista, *póst hóc: ergo próp-ter hóc*, despres de manjár me hán dúit una mala nóva: idó es manjár hen será cáusa. Het dig que no la treurás llárga per bé que es téu cap culèti. Y sino, quánt Honório no se escoltá es qui volían interés y mes interés, sêctas y mes sêctas, quánt no volgué sino católics y tregué tot s'áltre bestia, ¿no mudá tot de aspècta? ¿no se posáren favorábbles à Roma es matéxos godos? No moríren els inimícs del impèri? ¡O desitját Fernánde! estodiáu, estodiáu aquésta llissò! Málas-téstas donáuvos per avergoñíts. Sièm católics y triunfarèm. Qui vól lo contrári, se fá sospitòs de Traydòr, ò es traydòr dessospitát á n'es méu parèr.